

IOAN RANCA, *ROMÂNII DIN SCAUNELE SECUIEȘTI ÎN
ANTROPONIMELE DIN CONSCRIPTII, I, SCAUNUL MUREȘ, 1699-1821,*
Cluj-Napoca, 1995

Pentru cercetătorul vieții istorice românești din scaunul Mureș de odinioară, o lucrare - recent apărută - a unui arhivist de o viață, dr. Ioan Ranca din Târgu Mureș (*Românii din scaunele secuiești în antroponimele din conscripții I. Scaunul Mureș, 1699-1821, Cluj-Napoca, 1995*), deschide, iată, o perspectivă extraordinară de bogată și coerentă asupra surselor istorice care au marcat prezența românilor în această unitate administrativ teritorială a Transilvaniei epocii cercetate și, oferă, cu acuratețe și seriozitate științifică, dar și sub o formă atractivă și limpede, datele principale despre numărul, confesiunea, viața cultural-religioasă și școlară, precum și numele capilor de familie români pe fiecare localitate în parte.

Rezultatul acestui demers inedit al autorului - făcut, după cum ne mărturisește în *Cuvânt înainte*, la sugestia marelui și regretatului I. I. Russu - este de-a dreptul impunător, constituind-se deja într-o lucrare de referință, într-un instrument valoros de cercetare istorică. Intuim însă uriașa muncă de cercetare a autorului, pasiunea extraordinară cu care a pornit la drum, sublima întâlnire în planul "nemuritoarei științe" cu adevărul istoric național.

Prin ce se impune deci această lucrare în istoriografia românească? Problema studierii istoriei românilor din secuime își așteaptă de multă vreme cercetătorii. Istoria națională trebuie cunoscută în integralitatea ei, sub toate aspectele și pe toată întinderea spațiului locuit de români. Ideologii totalitariste au impus restricții unei cercetări începute în mod strălucit în perioada interbelică. Soarta manuscrisului lucrării lui I. I. Russu, *Românii și Secuii*, terminată încă din 1965 și apărută sub lumina tiparului abia în 1990, este semnificativă. Dr. I. Ranca se impune astfel pe tărâmul acestei cercetări, de astă dată printr-o lucrare de mare amploare și importanță, atât de necesară și așteptată. Stilul lucrării este oarecum asemănător celui consacrat de Coriolan Suciuc în valorosul *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, dar aici nu se urmărește evoluția denumirii localității, ci prezența și atestarea documentară a românilor în diferite trepte istorice, pe perioada 1699-1821. De altfel și la Coriolan Suciuc prezența și atestarea documentară a românilor este semnalată în chiar denumirile localității sau în menționarea cnezilor, a românilor din cele mai vechi timpuri. Scaunul Mureș are astfel un valoros "Dicționar istoric" al antroponimelor românești, dar și al numărului românilor, al confesiunii lor, oglindite în diferite conscripții și alte surse documentare și bibliografice, din perioada propusă.

În "Introducere" autorul face o incursiune în istoricul scaunelor secuiești, a vieții românilor în aceste unități administrativ-teritoriale istorice, o prezentare a organizării scaunale cu instituțiile și dregătorii ei, a structurilor sociale din epoca cercetată și a surselor de antroponimie istorică. Lucrarea este deci deosebit de valoroasă și prin acest studiu, care ne introduce în viața istorică reală din aceste scaune, cu trimeri la "arhivele vremii", la marile evenimente și etape istorice: răscoala din 1514, Tripartitul, Approbatele, mișcarea lui Sofronie, Horea, epoca lui Iosif al II-lea, Supplexul etc.

Din sursele mai importante ale lucrării menționăm documentele din 1699 privind românii ortodocși din scaunul Mureș, conscripțiile fiscale din 1722, 1777, 1819, conscripțiile confesionale greco-catolice din 1733 (a lui Inocențiu Micu Klein), 1750 (a lui Petru Pavel Aron) și ortodoxă din 1805, conscripția românilor din 1762 (ordonată de generalul Buccow), conscripția urbarială din 1819-1820 etc. Din păcate, conscripția din 1614, deși este

citată din surse edite, care nu au analizat aspectul ei etnic, este prezentată doar din perspectiva structurii sociale, documentul, păstrat la Arhivele Naționale - Filiala județeană Cluj - relevă însă o importantă prezență românească în scaunul Mureș, unde am identificat peste 155 de nume de familie Olah (românul), nume de capi de familie menționați ca români și numeroase alte antroponime românești: *Njegre, Roman, Dusa, Dan, Vonchia, Sorban, Kosta, Bokor* etc. Firește că o nouă ediție a lucrării va cuprinde și această valoroasă sursă istorică, mutând astfel mai jos în timp aria de cuprindere a atestării românilor din scaunul Mureș. De fapt anul 1699, menționat în titlu ca an de început al cuprinderii lucrării despre românii din scaunul Mureș, nu este tocmai bine ales, de vreme ce, pentru Bărdești, de exemplu, autorul redă conscripția de la 1648 cu numeroase antroponime românești.

Tot astfel, în secolul al XVI-lea, în Bandu de Câmpie (și în jur) aveau moșii nobilii români Draculea (Ladislau Drakulya din 1549 este pomenit de autor în Introducere, la pag. XXXI), care nu apar din păcate menționați în cronologie la localitatea respectivă.

Remarcabile sunt însă acuratețea și bogăția informațiilor lor despre românii din scaunul Mureș, după conscripțiile din perioada 1699-1821, care se constituie în veritabile micromonografii pentru cele 128 de localități prezentate. Valoroasă atât pentru istoria demografică și propriu-zisă, cât și pentru antroponimie, lucrarea se încheie cu tabele, ilustrații (facsimile ale unor documente din 1783, vechi biserici de lemn din fostul scaun Mureș), un glosar de arhaisme și termeni tehnici, o bibliografie abreviată, un sumar în limba engleză și un deosebit de bogat indice antroponimic și toponimic.

P.S. O observație asupra traducerii unor termeni tehnici: în loc de "domnul terestru", cum apare uncori, ar fi fost mai exact, desigur, să se reia peste tot termenul *de stăpân de pământ / de moșie*; în loc de "iobagul posterității lui..." - *iobagul urmașilor lui*; în loc de "extranei" - *străini*; în loc de "vag" - *instabil*; în loc de "curie" - *curte*; în loc de "pixidari" - *pușcași*; în loc de "imposesionați" - *fără moșie*.

Vasile Lechințan